

М.О. Любецька, студ., III курс, гр. ЕП-36, ФЕМ
Науковий керівник – викл. К.Є. Орлова
Житомирський державний технологічний університет

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Економічні реалії сьогодення характеризуються високим рівнем складності та динамізму і нерозривно пов'язані з науково-технічним прогресом. Науково-технічний прогрес формує нову систему орієнтацій людини, радикально змінює предметне середовище, якісно іншими стають значення та співвідношення ефективної інноваційної діяльності. Створюється атмосфера необхідності новаторських, сміливих рішень, відбувається пошук принципово нових, таких, які раніше не використовувались, неординарних шляхів вирішення складних сучасних завдань.

Науковий доробок із проблем управління ризиком значний і включає наукові праці відомих українських та зарубіжних вчених: В.В. Вітлінського, В.М. Гранатурова, О.І. Ястремського, О.Л. Устенка, А.Д. Штефанича, А.П. Альгіна, Г.Б. Клейнера, І.Т. Балабанова, Є.А. Уткіна, С.М. Ілляшенко, В.В. Черкасова, Г.В. Чернової, О.С. Шапкіна, А. Мура, В.В. Глущенко, М.В. Хохлова, В.А. Москвіна, К. Хлардена та ін. Водночас значний здобуток зарубіжних та вітчизняних вчених потребує подальшого наукового дослідження в частині поглиблення методичних засад виокремлення та оцінювання ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю, дослідження напрямків мінімізації їх негативного впливу чи використання на власну користь, розробки науково – обґрунтованої політики управління ними, яка враховує посткризові особливості та пріоритети розвитку економіки.

Управління ризиком – поняття широке, воно охоплює різноманітні проблеми, що пов'язані майже з усіма напрямками й аспектами управління.

Інноваційні ризики – це ризики пов'язані з ймовірністю неотримання визначеного результату під час здійснення інноваційної діяльності при використанні всього організаційно-технічного і наукового потенціалу організації.

Можна виділити кілька видів ризику, найбільш характерних для сучасних умов:

1. Ризики помилкового вибору інноваційних проектів. Причинами виникнення даного виду ризиків може служити недостатньо обґрунтований вибір пріоритетів економічної та ринкової стратегії підприємства. Це можливо, наприклад, у разі переважання короткотермінових інтересів при прийнятті рішень над довгостроковими (бажання швидше розподілити прибуток між власниками робить менш ймовірним збільшення частки продукції підприємства на ринку через кілька років). Можуть бути помилково оцінені перспективи положення підприємства на ринку, його фінансова стійкість (бажання наростити прибуток за рахунок збільшення обсягу продажів вигідного продукту може, при різкому погіршенні фінансового стану і зміні кон'юнктури ринку, призвести до додаткових витрат на освоєння ресурсозберігаючих технологій). Крім того, найчастіше автор інноваційного проекту переоцінює його значимість для споживача – в цьому випадку причиною виникнення ризику служить помилкова оцінка ринку споживання.

2. Ризик незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування. Містить у собі ризик недоотримання коштів для розробки проекту (фірма не змогла залучити інвесторів через некоректно складеного бізнес-плану проекту) і ризик неправильного вибору джерел фінансування (неможливість здійснення проекту за рахунок власних коштів, відсутність доступних джерел позикових коштів тощо).

3. Ризик невиконання господарських договорів. Аналогічно може бути декількох видів: ризик відмови партнера від укладення договору після проведення переговорів (у разі різкої зміни економічної кон'юнктури), ризик укладання договорів на не надто вигідних умовах (при диктаті постачальника або за відсутності достатнього досвіду у фірми), ризик укладання договорів з недієздатними (неплатоспроможними) партнерами, ризик невиконання партнерами договірних зобов'язань у строк (переважно залежить від різних коливань економічної кон'юнктури).

4. Маркетингові ризики поточного постачання і збуту. Ця група характеризується диверсифікованістю та різноманітними проявами ризиків, які найчастіше визначаються недостатнім рівнем професіоналізму маркетингових служб підприємства, або взагалі відсутністю таких.

5. Ризик, пов'язаний із забезпеченням прав власності. Проблема виникнення цього виду ризику особливо актуальна для підприємств, що виробляють інноваційну продукцію. Основною причиною його виникнення у вітчизняних підприємств служить недосконалість патентного законодавства (одержання патенту (ліцензії) із запізненням, короткий термін дії патенту тощо).

Ризик завжди має певний відсоток несподіванки. Неможливо точно знати, що буде в майбутньому, чи коштуватиме результат понесених витрат. Тому дуже важливо правильно управляти ним. Частина підприємств бояться ризикувати і уникають інноваційної діяльності, адже саме ця сфера діяльності є найбільш ризикованою для підприємств. Уникнувши ризику, організація відмовляється від можливих

втрат або можливих прибутків у майбутньому. Тому необхідно адекватно оцінити ступінь ризику, знайти шляхи зменшення його прояву та вжити потрібних для цього заходів. Перед тим як запроваджувати інновації у виробництво, потрібно:

1. визначити, яким може бути максимальний обсяг збитків, і чи зможе організація дозволити їх собі;
2. порівняти обсяг можливого збитку й суму коштів, що потрібна для введення інновацій в життя;
3. порівняти обсяг збитків з наявними фінансовими ресурсами, чи не спричинять такі збитки банкрутство.

Для досягнення максимального результату управління ризиками має ґрунтуватись на системі принципів. Найважливішими принципами є: принцип обґрунтованості заходів та дій, які використовують в управлінні ризиком; принцип економічності, за якого необхідно вести чіткий кошторис витрат на управління ризиком та порівняти його з можливими втратами підприємства у разі ризикових подій; гнучкість стратегії управління ризиком, яка передбачає забезпечення можливості коригування стратегії у разі його необхідності; принцип максимізації межі ризику.

Ризиком потрібно управляти, використовуючи різноманітні заходи, що допоможуть прогнозувати виникнення ризиків і вживати дій щодо зниження їх рівня. Існує два напрями зниження ризику. Перший – уникнення ризиків. Другий – зниження рівня негативної дії саме тих ризиків, яких уникнути не вдалося. Найлегший перший шлях зниження ризику, це певна політика підприємства уникати ризикованих проектів. Проте якщо йдеться мова про інноваційну діяльність, то уникнення ризиків неможливе. Тому частіше використовується другий шлях – зниження ризику, він передбачає розробку й реалізацію заходів щодо нівелювання дії негативних наслідків ризиків.

Сучасні економічна теорія та практика дозволили сформувати значний методичний апарат ризик-менеджменту. Так, основними методами управління ризиками є:

- розподіл ризиків – розподіл ризику фінансування високих витрат при недостатньому рівні доведеної ефективності інноваційного проекту між його учасниками;
- диверсифікація – один із способів мінімізації ризиків, який полягає в їх розподілі шляхом розширення об'єктів капіталовкладень, асортименту товарів і послуг, фінансових інструментів тощо;
- лімітування – одна з форм захисту від ризиків, яка полягає у встановленні внутрішніх нормативів для операцій, за якими ризики можуть перевищувати допустимий рівень;
- страхування – вид забезпечення та захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при настанні певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, що формуються зі страхових внесків, які сплачуються ними (страхових премій);
- хеджування – діяльність, яка спрямована на мінімізацію фінансових ризиків;
- відхід від ризиків тощо.

Отже, інноваційна діяльність характеризується високим рівнем невизначеності динаміки основних факторів, що визначають її результат. Найважливішою проблемою є усвідомлення того, що найбільшим ризиком є не інноваційна діяльність, а її уникнення, адже така відмова у перспективі може завдати удар по конкурентоспроможності виробленої продукції. Тому інноваціям подібно приділяти особливу увагу, їх потрібно запроваджувати в життя з одночасною побудовою ефективної системи управління ризиками.